

PHÁT TRIỂN HỨNG THÚ ĐỌC CHO TRẺ MẪU GIÁO

ThS. VŨ THỊ HƯƠNG GIANG*

Đọc sách là một hoạt động tinh thần phức tạp của cá nhân, có sự tham gia của các yếu tố tâm lí như: tư duy, trí nhớ, khả năng tưởng tượng... Hoạt động đọc hay việc đọc của con người nói chung và trẻ nói riêng chỉ có thể được thực hiện khi bản thân trẻ thực sự có nhu cầu và hứng thú với việc đọc; đây cũng chính là nhân tố kích thích hoạt động đọc, làm cho hoạt động đọc đạt hiệu quả cao. Trẻ mầm non đang trong giai đoạn hình thành và phát triển nhân cách, vì vậy việc phát triển những nhu cầu, hứng thú đọc và lựa chọn cho trẻ những cuốn sách có giá trị về nội dung và nghệ thuật phù hợp với lứa tuổi cần được quan tâm càng sớm càng tốt.

1. Mấy vấn đề về hứng thú đọc của trẻ mẫu giáo

Ngay từ nhỏ, trẻ được tiếp xúc với sách như một đồ vật để chơi, lật giở chúng và khám phá những điều kì diệu trong đó. Càng lớn, trẻ được tiếp xúc với sách, truyện với sự định hướng, chỉ bảo của người lớn nên trẻ đã có thể gọi tên các sự vật, hiện tượng, nói thành lời, thành câu và dần dần có những trải nghiệm, hình thành được các khái niệm trong tư duy của trẻ. Theo năm tháng, hứng thú “đọc” của trẻ tăng lên, trẻ bị hấp dẫn bởi những cuốn sách, truyện phong phú, trẻ yêu thích và coi chúng như những người bạn thân thiết. Đã có một số công trình nghiên cứu của các nhà tâm lí học về hứng thú của trẻ, trong đó có J. Piaget (1896-1996), nhà tâm lí học nổi tiếng người Thụy Sĩ. Ông viết “Nhà trường kiểu mới đòi hỏi phải hoạt động thực sự, phải làm việc một cách chủ động dựa trên nhu cầu và hứng thú cá nhân”. Ông nhấn mạnh: cũng giống như người lớn, trẻ em là một thực thể mà hoạt động cũng bị chi phối bởi quy luật hứng thú hoặc của nhu cầu. Nó sẽ không đem lại hiệu suất đầy đủ nếu người ta không khơi gợi những động cơ nội tại của hoạt động đó. Ông cho rằng mọi việc làm của trí thông minh đều dựa trên một hứng thú, hứng thú chẳng qua chỉ là một trạng thái chức năng động của sự đồng hóa.

Với trẻ mẫu giáo, việc “đọc” được hiểu chỉ là sự khám phá, trải nghiệm các âm, từ và câu; thuật lại các câu chuyện với sự phối hợp chính xác theo mẫu lời nói của câu chuyện; “đọc” hiểu những từ quen thuộc và thông dụng cùng với những câu đơn giản một cách

độc lập; trẻ nắm được cách “đọc” từ trái sang phải và từ trên xuống dưới; thể hiện sự hiểu biết về các chi tiết của câu chuyện, chẳng hạn như tính cách của nhân vật, sự nối tiếp các sự kiện... Quá trình trẻ làm quen với việc “đọc” là quá trình trẻ biết tương tác với sách truyện, hiểu các kí hiệu trong tranh, đọc bằng tranh, trẻ biết chia sẻ, hình thành cảm xúc với truyện, trẻ có hứng thú, phản ứng với những câu chuyện hay, trẻ đọc có thể được phát thành âm hoặc không thành âm... “Có thể nói đặc điểm về hứng thú “đọc” của trẻ mang tính kí hiệu thị giác, kí hiệu hình ảnh, màu sắc chiếm vai trò trung tâm... Mối tương tác giữa kí hiệu hình ảnh, màu sắc với chữ viết, với lời nói và nội dung của sự vật, hiện tượng trong môi trường sống làm cho trí nhớ của trẻ phát triển, để trẻ có thể “đọc” bằng lời, hiểu nghĩa của văn bản trong khi trẻ chưa biết chữ” (1).

Theo GS. Phùng Đức Toàn, một người nổi tiếng trong lĩnh vực giáo dục sớm, cần phải phát hiện và bồi dưỡng sớm cho trẻ khả năng học tập, tiếp thu kiến thức. Theo ông, hứng thú “đọc” của trẻ và giúp trẻ có năng lực đọc chính là nền tảng học, cha mẹ nên nuôi dưỡng hứng thú “đọc” của trẻ càng sớm càng tốt, qua đó có thể giúp trẻ hình thành thói quen “đọc”. Trẻ có năng lực “đọc” tốt có quan hệ mật thiết với việc học hành sau này của trẻ. Kinh nghiệm đọc của trẻ càng phong phú càng có lợi cho việc học của trẻ sau này, vì thế người lớn cần cố gắng tạo thói quen đọc cho trẻ từ sớm (2). Không bao giờ là quá sớm khi dạy trẻ đọc, trẻ nhỏ có khả năng học hỏi nhiều hơn cả những gì chúng ta tưởng tượng, đặc biệt trong cuốn sách “**Dạy trẻ biết đọc sớm**”, Glenn Doman đưa ra những kĩ năng cơ bản giúp trẻ có khả năng đọc thông thạo, bằng cách này chính là chúng ta đang phát triển sự hứng thú đọc cho trẻ và giúp trẻ khám phá trải nghiệm niềm vui với sách. Trẻ càng nhỏ khả năng học đọc của trẻ càng lớn, thời kì mẫu giáo được ông coi là thời kì vàng. GS. Ngô Hải Khê cũng cho rằng đây chính là thời kì “nhảy cảm nhất” của trẻ trong việc tiếp thu các kiến thức.

2. Một số biện pháp phát triển hứng thú đọc cho trẻ mẫu giáo

1) **Đọc cho trẻ nghe** là hành động tạo ra những

* Khoa Giáo dục mầm non, Trường Đại học Hải Phòng

tác động mạnh mẽ tới tất cả các mặt trong quá trình phát triển của trẻ, dù cho những dấu hiệu nhận biết điều đó là rõ hay không rõ. Theo APP (Hiệp hội chăm sóc trẻ em của Mỹ), đọc giúp trẻ phát triển trí não và tăng thêm sự liên kết về mặt tình cảm giữa người lớn và trẻ.

“Đọc” sách không nhất thiết phải đợi đến khi trẻ biết chữ. Trẻ “đọc” là nghe, là xem, là nhìn, là khám phá những hình trong tranh và tưởng tượng theo suy nghĩ của mình. Đọc là một trong những kĩ năng quan trọng để phát triển hệ thống ngôn ngữ của trẻ. Những trẻ thường xuyên được tiếp xúc với sách truyện và nghe người lớn đọc ngay từ nhỏ sẽ có vốn ngôn ngữ phong phú hơn so với những trẻ khác. Đối với trẻ ở lứa tuổi mẫu giáo việc đọc cũng vô cùng quan trọng vì đó là nền tảng để tạo thói quen, sự thích thú với việc đọc sách của trẻ sau này khi lên lớp Một. Ở lứa tuổi mẫu giáo, trẻ chưa có khả năng tự đọc, người lớn đọc cho trẻ nghe bằng giọng đọc tự nhiên, lòng nhiệt tình và thực sự diễn cảm. Thông qua những câu chuyện mà người lớn đọc cho trẻ nghe, trẻ sẽ tích lũy cho mình một số vốn từ nhất định, khi đó trẻ có thể diễn đạt câu nói một cách ngắn gọn, đúng nghĩa. Đọc còn giúp cho trẻ phát triển tâm hồn. Qua những câu chuyện cổ tích mà người lớn đọc, kể cho trẻ nghe, trẻ sẽ biết thế nào là tốt, xấu, yêu, ghét... từ đó dần dần hình thành nhân cách và tâm hồn biết yêu thương từ nhỏ cho trẻ.

Người lớn dành thời gian đọc sách cho trẻ nghe trước khi trẻ đi ngủ, trong giờ dạy trẻ làm quen với tác phẩm văn học, giờ chơi... Điều này không chỉ cho trẻ cảm giác được yêu thương, quan tâm mà còn cho trẻ thấy đọc sách là một thói quen tốt, hình thành cho trẻ những cảm xúc tươi mới, trí tưởng tượng bay bổng qua từng trang sách. Bên cạnh đó người lớn cũng nên trò chuyện với trẻ, giải thích những thắc mắc của trẻ xung quanh cuốn sách mà trẻ yêu thích.

2) Trẻ tự khám phá trải nghiệm hứng thú với việc “đọc” qua truyện tranh. Truyện tranh là người bạn đồng hành của trẻ thơ, là món ăn tinh thần mà trẻ yêu thích và được làm quen ngay từ khi còn nhỏ với nhiều thể loại khác nhau. Ở trong gia đình trẻ được người lớn đọc cho nghe những câu chuyện trẻ yêu thích. Đến trường trẻ được làm quen việc “đọc” qua các góc sách truyện, qua các hoạt động học, hoạt động vui chơi, hoạt động góc...

Một số nhà tâm lí người Mỹ và Australia cho biết: “Một trong những nhiệm vụ khó khăn nhất đối với một đứa trẻ là học cách nhận biết thế giới thực. Và đọc truyện tranh cho trẻ là cách tốt nhất để giúp trẻ nắm vững các khái niệm cơ bản và trừu tượng”.

Trẻ mầm non chưa biết đọc, biết viết, nên việc “đọc” ở đây chính là quá trình trẻ lật sách, nghe người lớn đọc và quan sát, hiểu nội dung truyện, ghi nhớ các nhận vật, tình tiết trong truyện và cảm nhận nội dung truyện bằng các cách khác nhau. Trẻ “đọc” theo khả năng ghi nhớ và tư duy của mình chứ chưa phải tự đọc chữ dưới tranh. Qua nội dung truyện tranh trẻ có thể diễn tả lại được nội dung truyện, thể hiện được ngữ điệu giọng nói các nhân vật trong truyện, và rất thích được người lớn đọc đi đọc lại nhiều lần câu chuyện mà chúng yêu thích. Từ sự hứng thú xem truyện tranh sẽ nuôi dưỡng ở trẻ hứng thú học hành, tăng cường ở trẻ khả năng ngôn ngữ vì khi trẻ thích xem truyện tranh đều có năng lực ngôn ngữ rất mạnh, trên mọi phương diện nghe, nói, đọc, viết đều tốt hơn những trẻ không thích xem truyện hoặc không có điều kiện tiếp xúc nhiều với thể loại này. “Đọc” truyện tranh là quá trình tự trẻ sẽ phát hiện ra cách giải mã tổng quát các chữ cái được viết bằng cách biết nhận diện ra các mặt chữ và từ, phát triển mối liên hệ giữa âm thanh và kí hiệu, mối quan hệ giữa các chữ cái được sắp xếp theo quy định để tạo nên từ, hiểu được các chức năng của ngôn ngữ viết là truyền đạt thông tin; biết sử dụng các quy ước đọc - viết thông thường: đọc - viết từ trái qua phải, từ trên xuống dưới, hình thành và phát triển ở trẻ kĩ năng lật sách truyện. Truyện tranh còn giúp cho trẻ có thêm những kinh nghiệm sống và mở rộng cho trẻ những kiến thức về xã hội, về cuộc sống, về mối quan hệ giữa người - người, người - thiên nhiên... Giáo dục trẻ những điều hay lẽ phải, cách sống, cách cư xử.

Giúp trẻ làm quen với sách, đọc sách cho trẻ nghe ở gia đình hay trường mầm non là nhiệm vụ quan trọng, sẽ tạo cho trẻ thói quen thích nghe người khác đọc truyện, hứng thú, ham đọc sách ngay từ nhỏ, là cơ hội để trẻ tiếp thu những kiến thức và rèn luyện kĩ năng đọc sau này khi lên lớp Một.

3) Lựa chọn cho trẻ những cuốn sách, truyện phù hợp. Sách mở ra cho trẻ một chân trời mới, cung cấp cho trẻ nhiều kiến thức bổ ích, những khám phá thú vị, những cuộc phiêu lưu kì thú, giúp trẻ hình thành nhân cách, những ứng xử thân thiện, lối sống đạo đức, nhân ái cho trẻ. Hiện nay, sách vở tràn lan và đa dạng về chủng loại nhưng không phải mọi sách trẻ đều có thể đọc. Có nhiều sách kích thích bạo lực, đi ngược giá trị giáo dục trẻ. Thông thường sách có sự phân loại theo giới tính và tính cách. Do vậy, cần thiết có sự định hướng của bố mẹ trước khi cho trẻ chọn đọc một loại sách nào đó. Đồng thời cần dạy cho trẻ biết quý trọng giá trị của sách để trẻ luôn coi sách, truyện như những người bạn của mình.

Với trẻ mẫu giáo, người lớn cần chọn cho trẻ những cuốn sách có nội dung hay, phù hợp mới khiến trẻ thích thú để khám phá. Khi chọn mua các thể loại truyện tranh cần chú ý chọn mua những loại sách có nội dung phong phú và phức tạp tùy theo độ tuổi trẻ, giúp trẻ nhận thức và phát huy trí tưởng tượng như truyện thần thoại, phiêu lưu, hải hươc, những câu chuyện mạng tính giáo dục nhẹ nhàng với trẻ.

Chọn cho trẻ những câu truyện của các nhà xuất bản (NXB) trong nước uy tín (NXB Giáo dục Việt Nam, NXB Kim Đồng...) với các thể loại phong phú: cổ tích, thần thoại, truyền thuyết..., các tác phẩm thơ được minh hoạ bằng các tranh vẽ có chữ to. Ngoài ra, nếu lựa chọn truyện nước ngoài, người lớn cần chú ý tới độ tuổi trẻ và chọn những tác phẩm có nội dung giáo dục phù hợp.

Bên cạnh nội dung truyện tranh được mở rộng, phức tạp dần về sự phản ánh sâu sắc các mối quan hệ xã hội, thì ở lứa tuổi này các chi tiết khác như: màu sắc, hoạ tiết, bố cục tranh cũng cần được chú ý. Vì giai đoạn này trẻ có nhiều trải nghiệm về cuộc sống và bước đầu biết nhìn nhận những vấn đề đơn giản của cuộc sống, có khả năng kiểm soát được cảm xúc của mình ở những mức độ khác nhau, thậm chí có thể đặt ra các câu hỏi theo dòng suy nghĩ của mình. Vì vậy khi chọn truyện nên chọn truyện có hình ảnh rõ nét, màu sắc sinh động, chữ dưới tranh không cần nhiều nhưng dễ nhớ, dễ thuộc, cỡ chữ cần to và rõ nét để trẻ dễ nhìn và nhận ra mặt chữ, phần hình trong tranh bao giờ cũng là yếu tố chủ đạo. Không được chọn giấy quá trắng vì các chuyên gia cho rằng bất kể là xem sách hay xem truyền hình, nếu độ tương phản quá cao, đều không có lợi cho thị lực của trẻ và dễ làm trẻ mệt mỏi, ảnh hưởng tới quá trình "đọc".

Khi lựa chọn truyện tranh, người lớn cũng nên quan tâm và chú ý tới sự hứng thú và sở thích riêng của trẻ, bởi mỗi trẻ lại có sở thích khác nhau. Chọn cho trẻ những cuốn sách bìa cứng để lật để trẻ có thể "đọc" và tự mình lật các trang sách, nên làm một kệ sách vừa tầm với của trẻ hay một khu vực khác để trẻ có thể tìm thấy những cuốn sách của mình ưa thích và lấy đọc, hình thành ý thức thích xem sách ngay từ tuổi mẫu giáo. Nắm được đặc điểm này sẽ tạo điều kiện để trẻ yêu thích và say mê với truyện tranh và giúp trẻ khám phá được nhiều nội dung phong phú trong truyện, tạo điều kiện thuận lợi để phát triển khả năng ngôn ngữ của trẻ ngay từ khi còn nhỏ.

4) Tạo môi trường đọc sách trong trường mầm non và gia đình. Đam mê, hứng thú đọc sách của

trẻ không phải là khả năng bẩm sinh, mà được bồi dưỡng trong quá trình dài không ngừng đọc sách. Muốn vậy, trẻ cần một môi trường đọc ngay trong trường mầm non và chính gia đình của trẻ.

Trong trường mầm non, cần có những góc chơi được thiết kế giúp trẻ được làm quen với sách, có thể là góc thư viện, hoặc góc học tập... Ở đó giáo viên sắp xếp những cuốn sách, truyện tranh phù hợp với trẻ và đảm bảo đúng mục đích giáo dục đưa ra. Cách sắp xếp khoa học, gọn gàng, đảm bảo tính thẩm mỹ sẽ giúp trẻ có hứng thú, say mê khi tham gia vào quá trình trải nghiệm với việc đọc. Tuy nhiên, giáo viên phải là người hỗ trợ, hướng dẫn trẻ để trẻ làm quen với việc đọc, cách đọc và khám phá những điều mới lạ qua mỗi trang sách, truyện.

Góc đọc sách của trẻ ở trường mầm non

Trong gia đình, việc giúp trẻ có một giá sách nhỏ là điều cần thiết, điều mà rất nhiều gia đình hiện đại ngày nay thiếu chính là "nội hàm văn hoá". Trong gia đình không có giá sách, truyện dành cho trẻ cũng là một sự thiếu hụt và đang làm mai một đi một bạn đọc có văn hóa trong tương lai - chính là trẻ, vì thế cha mẹ nên hiểu được giá trị của sách và những tác dụng mà việc đọc sách mang lại cho trẻ, việc tạo cho trẻ môi trường đọc sách chính là sự đầu tư trí lực quan trọng. Để giúp trẻ hứng thú với việc làm quen với sách và trải nghiệm với việc "đọc", cha mẹ hãy chọn cho trẻ các loại sách mà trẻ thích để tạo hứng thú, cho trẻ tự do đọc, khám phá những nội dung mà trẻ thích nhằm phát huy khả năng đọc sách tự nhiên ở trẻ. Không chỉ đạo, áp đặt mà cha mẹ nên đóng vai trò góp ý, kiên trì cùng trẻ đọc sách, điều này không chỉ tạo không khí đọc sách, mà còn để trẻ muốn được đọc sách cùng cha mẹ. Qua việc tiếp xúc với sách, cha mẹ giáo dục trẻ có ý thức giữ gìn các cuốn sách như: biết cất cẩn thận khi xem xong, biết sắp đặt chúng gọn gàng, ngăn nắp, yêu mến chúng như một người bạn thân thiết.

5) Cùng trẻ đến hiệu sách. Cho trẻ đến hiệu sách vào những ngày lễ, ngày nghỉ..., trẻ sẽ được khám phá thế giới phong phú vô tận của sách, làm

(Xem tiếp trang 18)

làm trong sạch môi trường sống của TN. Tích cực đấu tranh chống các hình thức mê tín dị đoan, sử dụng VH phẩm độc hại trong TN. Bằng cách tổ chức, cổ vũ cho TN tham gia thực hiện cuộc vận động “Tuổi trẻ sống đẹp”, “Sống và làm việc theo pháp luật”; xây dựng chế độ tự quản trong TN, đăng kí thực hiện các quy chế về nếp sống VH khu dân cư, trên địa bàn mà TN đang cư trú. □

(1) Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Hội nghị lần thứ mười Ban chấp hành Trung ương khóa IX.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2006.

(2) Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban chấp hành Trung ương khóa VIII.** NXB Chính trị quốc gia, H. 1998.

Tài liệu tham khảo

1. Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Hội nghị lần thứ bảy Ban chấp hành Trung ương khóa X.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2008.

2. Đảng Cộng sản Việt Nam. **Văn kiện Hội nghị lần thứ mười Ban chấp hành Trung ương khóa IX.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2006.

3. Đỗ Huy. **Lối sống dân tộc - Hiện đại mấy vấn đề lí luận và thực tiễn.** NXB Văn hóa Thông tin và Viện Văn hóa, H. 2008.

4. Huỳnh Khải Vinh (chủ biên). **Một số vấn đề về lối sống, đạo đức, chuẩn giá trị xã hội.** NXB Chính trị quốc gia, H. 2001.

SUMMARY

Lifestyle, along with ideas and ethics, is considered the key areas of culture. Building a healthy lifestyle, civilized lifestyle for youth is one of the important contents of the advanced Vietnam culture imbued with national identity. This article is to understand the need, content, owners to build up cultural lifestyle for youth and offer a number of solutions to help cultural lifestyle for youth in Vietnam in the current period.

Phát triển hứng thú đọc...

(Tiếp theo trang 14)

quen với việc sắp đặt sách rất gọn gàng, được hướng dẫn cách lấy các cuốn sách, nhận biết mặt chữ, biết vị trí họ tên tác giả thường viết ở đâu... Qua đó, để trẻ thấy được sự kì diệu của trí tuệ và kiến thức nhân loại, khơi dậy trong tâm trí trẻ sự khát khao hiểu biết, muốn biết và ước mơ thật nhiều, trở thành một người với thật nhiều hoài bão bắt đầu từ việc được làm quen với “sách”.

Hứng thú đọc là cơ sở để trẻ ham thích đọc sách, không tự nhiên mà có, nó được hình thành do ảnh hưởng của môi trường xung quanh, đặc biệt là trong quá trình dạy dỗ và giáo dục. Phát triển hứng thú đọc sách cũng gắn liền với phát triển kĩ năng đọc cho trẻ: trẻ học được tư thế ngồi đọc, kĩ năng giữ sách, cách đọc từ trên xuống dưới, từ trái qua phải... đây là những điều kiện cần thiết, quan trọng giúp trẻ tự tin trong lĩnh vực ngôn ngữ khi bước vào lớp Một.

3. Không bao giờ là quá sớm để trẻ làm quen với việc đọc sách và việc phát triển hứng thú đọc cho trẻ cần được các nhà giáo dục chú ý càng sớm càng tốt, bởi mọi sự nuôi dưỡng cảm xúc, hứng thú từ nhỏ sẽ tạo điều kiện thuận lợi và là nền tảng cho việc trẻ thích đọc khi lớn lên và hình thành khả năng đọc cho trẻ, chuẩn bị cho trẻ bước vào giai đoạn học đọc chính quy khi lên lớp Một. □

(1) Hà Nguyễn Kim Giang. “Phát triển hứng thú “đọc” cho trẻ em tiền học đường”. Tạp chí *Nghiên cứu giáo dục*, 1/1995; tr. 23-27.

(2) Phùng Đức Toàn. **Phương án 0 tuổi phát triển ngôn ngữ từ trong nôi (dành cho trẻ từ 0-6 tuổi).** NXB Lao động xã hội, H. 2009.

Tài liệu tham khảo

1. Phan Thị Lan Anh. *Sử dụng trò chơi nhằm phát triển khả năng tiền đọc - viết cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi ở trường mầm non.* Luận án tiến sĩ Giáo dục học, H. 2009.

2. Đinh Hồng Thái. **Giáo trình phát triển ngôn ngữ tuổi mầm non.** NXB Đại học sư phạm Hà Nội, 2010.

3. Nguyễn Ánh Tuyết - Lê Thị Bắc Lý. **Giáo trình phương pháp đọc, kể diễn cảm thơ, truyện cho trẻ mầm non.** NXB Giáo dục, H. 2006.

4. Ngô Hải Khê. **Phương án giáo dục sớm từ 0-6 tuổi.** NXB Dân trí, H. 2012.

5. Glenn Doman, Janet Doman. **Dạy trẻ biết đọc sớm.** NXB Lao động xã hội, H. 2011.

6. Otto Beverly. **Language development in early childhood.** Northeast Illinois University, 2010.

SUMMARY

The article refers to the issue of the nursery child's reading excitement, from there to suggest some methods of promoting their reading excitement in order to help them to get used to reading at the early age and prepare them for learning reading when they enter the first grade.